

SAĞ KALAN EŞİN DENKLEŞTİRME YÜKÜMLÜLÜĞÜ¹

Av. Abdulkadir YILMAZ

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Özel Hukuk Ana Bilim Dalı

Doktora Öğrencisi

ÖZET

Denkleştirme, miras paylarının eşitlenmesi amacıyla hizmet eden, Türk Medeni Kanunu 669 vd. maddelerinde düzenlenen nev’i şahsına münhasır bir kurumdur. Mirasbırakan öldükten sonra eşin, altsoya karşı denkleştirme alacaklısı ve/veya borçlusuna olma sıfatı hususunda doktrinde tartışmalar mevcuttur. Bu tartışmanın yegâne sebebi Türk Medeni Kanunu m. 669 f. 1’de yer alan “birbirlerine karşı” ifadesi ile aynı maddenin 2. fıkrasında altsoyun denkleştirme yükümlülüğünden bahsedilmesidir. Madde metnindeki bu düzenleme ve ifadeler sebebiyle eşin altsoydan denkleştirme talep edemeyeceği, denkleştirme talep edemeyecek olan eşin denkleştirme borçlusuna da olamayacağı, zira denkleştirmenin karşılıklı olduğu yorumlarının yapılmasına yol açmaktadır. Ne var ki bu yorum, denkleştirme kurumunun amacına aykırı düşmektedir. Bu çalışmada denkleştirmenin hukukî niteliği ve konusu üzerinde durulacak ve en nihayetinde eşin altsoya karşı denkleştirme alacaklısı ve borçlusuna olması hususunda değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Denkleştirme, Denkleştirme Alacaklısı, Denkleştirme Borçlusuna, Eşitlik, Mirasbırakan.

EQUALIZATION OBLIGATION OF THE PARTNER IN THE TURKISH INHERITANCE LAW

ABSTRACT

Equalization, which serves the purpose of equalizing the inheritance shares, is specifically regulated in the Turkish Civil Code 669 and the following articles. There are debates in the doctrine about the title of the partner of the legator as an equalization creditor and/or debtor against the descendants. The only reason for this discussion is the expression “against each other” in the first paragraph of Article 669 of the Turkish Civil Code, and the second paragraph only mentions the obligation of the descendant of the legator. These arrange-

¹ Bu çalışma Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı bünyesinde Prof. Dr. Oğuz Sadık AYDOS’UN danışmanlığında yürütülen “Muris Muvazaası” konulu doktora tezinden türetilmiştir.

ments in the article lead to comments that the partner cannot demand equalization from the descendants, and the partner who is not an equalization creditor cannot be the equalization debtor, because equalization can be requested mutually. But this interpretation is not suitable for the purpose of equalization. In this study, the features and subject of equalization will be examined and our evaluations will be shared about the partner's being a equalization creditor and debtor against the descendants.

Keywords: Equalization, Equalization Creditor, Equalization Debtor, Equality, Legator.

GİRİŞ

Saklı paylı mirasçıya tenkis davası açarak ihlâl edilen saklı payına kavuşma imkânı veren kanun koyucu, mirasbırakanın bazı sağlar arası tasarruflarına karşı da kanunî mirasçıyı koruyan bir mekanizma geliştirmiştir. Bu koruma, mirasbırakanın bazı sağlar arası tasarrufları sebebiyle kanunî mirasçıları arasında bir eşitsizlik yaratması durumunda bu eşitsizliğe maruz kalan mirasçıya, kendi aleyhine diğer mirasçılar lehine yapılan bazı sağlar arası kazandırmaların terekeye iade edilmesini isteme hakkı vermektedir. Bu talebe denkleştirme talebi, açılan davaya ise “denkleştirme davası” denilmektedir. Denkleştirmeye tâbi kazandırma sağlar arası işlemle yapılmalı, herhangi bir karşılığı olmamalı, yasal mirasçıya miras payına mahsuben yapılmış olmalı ve kazandırma konusu mirasbırakanın malvarlığından çıkmış olmalıdır².

1. DENKLEŞTİRMENİN HUKUKÎ NİTELİĞİ

Denkleştirme, mirasçıların miras paylarının eşitlenmesi amacına doğrudan, mirasbırakanın son arzularının yerine getirilmesine amacına da dolaylı olarak hizmet eder³. Mirasbırakanın iradesiyle altsoy mirasçılara yapılan kazandırmaların denkleştirmeden muaf tutulduğu veya altsoy dışındaki mirasçılara yapılan kazandırmaların denkleştirmeye tâbi tutulduğu durumlarda denkleştirmenin bu amaçları göze çarpar⁴.

2 GENÇCAN, Ö. Uğur: Miras Hukuku, B.5, Ankara 2020, 1416 vd.; BAYRAMOĞLU, N. Şükür: Türk Miras Hukukunda Denkleştirme (MK m.669-675), Ankara 2021, 23 vd.; DEMİR, Remzi: “4721 Sayılı Türk Medenî Kanunumuza Göre Açılan Tenkis Davası ile Mirasçıların Açabileceği Diğer Davaların Karşılaştırılması”, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, S. 2020/1, Ankara 2020, s. 341-364, 346; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip: Miras Hukuku, İstanbul 1987, 441; EREN, Fikret/YÜCER AKTÜRK, İpek: Türk Miras Hukuku, Ankara 2021, 613 vd..

3 AYDIN ÜNVER, Tülay: “Mirasbırakanın Yasa Gereği Denkleştirmeye Tâbi Olan Kazandırmaları”, Prof. Dr. Şener Akyol’a Armağan, İstanbul 2011, s. 111-146, 112; GÜLEŞ, Bedia: “Türk Miras Hukukunda Denkleştirme”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 134, Ankara 2018, s. 355-430, 360; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, 438.

4 BAYRAMOĞLU, 7.

Denkleştirme yalnızca kanunî mirasçıya karşı ileri sürülebilen bir talep hakkı bahşettiği için aynı bir hak değil, şahsî bir haktır⁵. Bu şahsî hak hem kanundan hem de mirasbırakanın iradesinden kaynaklanan bir alacak hakkına vücut verir⁶. Denkleştirme davası, mirasın paylaşılmasından önce açılmışsa bu dava denkleştirme alacağının varlığının tespitine yönelik sayılarak bir tespit davasının, mirasın paylaşılması aşamasında açılmış ise ortada bir ifa davasının varlığı kabul edilir⁷.

Denkleştirme talebi mirasın paylaşılmasının bir unsurudur. Bu sebeple denkleştirme, ancak mirasın paylaşılması sırasında ileri sürülür⁸. Paylaşma öncesinde bu talebin ileri sürülebilmesine olanak yoktur. Denkleştirmeye tâbi bir kazandırma olduğunu bilmesine rağmen paylaşma aşamasında bunu ileri sürmeyen bir kanunî mirasçı bu talebinden vazgeçmiş sayılır⁹.

Denkleştirme davası ile tenkis davası işlev olarak birbirine benzese de aralarında ciddi farklılıklar vardır¹⁰. Her şeyden önce ifade etmek gerekir ki, tenkis davasının amacı saklı paylı mirasçıyı korumak iken denkleştirme davasının amacı kanunî mirasçıyı ve mirasçılar arasında eşitliği korumaktır¹¹¹². Bu bakımdan denkleştirme davasında talepte bulunabilecek kişilerin tenkis davasına oranla daha geniş kapsamlı olduğunu söylemek mümkündür.

5 TEKDOĞAN, Aydın: Mirasta Denkleştirme ve Tenkis Davaları, B. 5, Ankara 2022, 85; İMRE, Zahit/ERMAN, Hasan: Miras Hukuku, B. 15, İstanbul 2021, 513.

6 KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, 440; TURANBOY, K. Nuri: Mirasbırakanın Denkleştirme ve Tenkise Bağlı Sağlar Arası Hukukî İşlemleri, Ankara 2010, 31; ANTALYA, O. Gökhan: Miras Hukuku, C. 3, B. 5, Ankara 2021, 541; İMRE/ERMAN, 513; BAYRAMOĞLU, 10; EREN/YÜCER AKTÜRK, 597: “Türk Medeni Kanununun, denkleştirmenin hukukî niteliği hakkında kabul ettiği sistem, “kişisel borç teorisi=Obligationentheorie”dir. Buna göre denkleştirme borcu, denkleştirme borçlusunu ile denkleştirme alacaklısı arasında borçlar hukuku anlamında kişisel bir borç ilişkisi meydana getirmektedir.”

7 DURAL, Mustafa/ÖZ, Turgut: Miras Hukuku, B. 17, İstanbul 2021,347; ANTALYA, 551; GÜLEŞ, 372.

8 ÖZTAN, Bilge: Miras Hukuku, B. 12, Ankara 2021, 484; TEKDOĞAN, 148.

9 ÖZTAN, 484.

10 Ayrıntılı bilgi için bkz. DURAL/ÖZ, 324-325; ANTALYA, 553; İMRE/ERMAN, s. 514 vd., BAYRAMOĞLU, 16 vd.; SEROZAN, Rona/ENGİN, B. İlkay: Miras Hukuku, B. 7, Ankara 2021, 572: “Eğer bir kazandırma denkleştirmeye tâbi ise tenkise yer ve gerek kalmaz; buna karşılık, eğer bir kazandırma tenkise tâbi ise onun denkleştirilmesine olanak bulunmamış demektir. Demek ki denkleştirme ile tenkis yan yana kol kola giremezler; ancak art arda kademeye girebilirler.”

11 KRUG, Walter: “Die aktuelle deutsche Erbrechtsreform (2008)-eine Übersicht” Zeitschrift für Erbrecht, Zürich 2007, s. 276-287, 279; FASEL, Urs: Erbrecht-Entwicklungen, Bern 2016, 19; İNAN, A. Naim/ERTAŞ, Şeref/ALBAŞ, Hasan: Türk Medenî Hukuku Miras Hukuku, B. 11, Ankara 2022, 595; GENÇCAN, 1415; İMRE/ERMAN, 512; AKBIYIK, Cem: Karma Bağışlama Kavramı ve Miras Hukukundaki Yeri, İstanbul 2021, 107; TURANBOY, 29; SEROZAN/ENGİN, 571; ANTALYA, 541; DEMİR, 345; BAYRAMOĞLU, 6.

12 Denkleştirmenin mirasçılar arasındaki eşitliği koruması amacını BGB § 2050, “dengeleme”, “ayarlama”, “telafi etme” ifadeleri ile açıklamaktadır.

Bu yönüyle denkleştirmenin alacaklısı da borçlusunu da ancak kanunî mirasçı olabilirken; tenkisin alacaklısı saklı paylı mirasçı, borçlusunu ise tenkise tâbi kazandırmayı elde eden herkeştir. Denkleştirme davasının konusunu ölüme bağlı tasarruflar oluşturmaz. Denkleştirme davasının konusu yalnızca sağlar arası tasarruflar iken tenkis davasının konusu ölüme bağlı tasarruflardır. Tenkis davasının konusunun sağlar arası işlemler olması istisnaî bir durumdur. Denkleştirme davası açılıp da davacı davasını ispat ettiği takdirde dava konusu olan şey tamamen terekeye döner. Oysa tenkis davasının sonucunda davanın konusu olan şey terekeye tamamen dönmez. Yalnızca tenkise tâbi tasarrufun saklı payı ihlâl eden kısmı bir başka ifade ile mirasbırakanın tasarruf özgürlüğünü aştığı kısım terekeye iade edilir. Bu sebeple denilebilir ki, denkleştirme miras payının tamamen korunurken tenkis, miras payını belirli ölçüde korur¹³. Bir kazandırmayı denkleştirmeye tâbi kılan ya da denkleştirmeden muaf tutan aslî unsur mirasbırakanın iradesi iken bir kazandırmayı tenkise tâbi tutan aslî unsur kanun koyucunun muradıdır¹⁴. Bu sebeple mirasbırakanın iradesi ile denkleştirmeden kurtulan tasarruf, saklı paya zarar verdiği oran ve miktarda tenkise tâbi olmaktan kurtulamayacaktır. Bu özellikleri itibari ile kanunda denkleştirmeye yönelik hükümler tamamlayıcı nitelikte iken; tenkise ilişkin hükümler emredicidir¹⁵. Bununla birlikte tenkis davası şahsî nitelikte bir davadır. Saklı payı ihlâl edilen saklı paylı mirasçı bu dava ile ihlâl edilen saklı payının kendisine tahsis edilmesini ister. Bu sebeple bir saklı paylı mirasçının açtığı tenkis davasının sonuçlarından diğer saklı paylı mirasçıların yararlanabilmesi mümkün değildir. Oysa denkleştirme davasında davacı denkleştirme konusu eşyanın kendisine teslim yahut tahsisini değil terekeye geri verilmesini ister. Bu sebeple denkleştirme davasının sonuçlarından sadece davayı açan kanunî mirasçı değil tüm mirasçılar istifade eder. Tenkis davası, yenilik doğuran bir dava iken; denkleştirme davası talebin niteliğine göre tespit ya da ifa davası olacaktır¹⁶. Mirasbırakanın ölümünden mirasın paylaşılmasına kadar geçecek sürede açılan denkleştirme davası tespit davası niteliğinde iken; mirasın paylaşılması aşamasında açılan denkleştirme davası ise bir ifa (eda) davasıdır. Tenkis davası açabilmek için mirasbırakanın ölümünden sonra ardında tek bir saklı paylı mirasçının bulunması yeterli iken, denkleştirme davası açılabilmesi için en az iki kanunî mirasçı bulunması gerekir. Son olarak, tenkis davası 1 ve 10 yıllık süreler içerisinde açılabilirken; denkleştirme davası mirasın paylaşımı tamamlanana kadar açılabilir. Ancak miras paylaşılmış ise denkleştirme davası paylaşım tarihinden itibaren 10 yıllık zamanaşımına tâbidir.

13 GÜLEŞ, 360; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, 361.

14 SEROZAN/ENGİN, 571.

15 KAHVECİ, Nalan: Tenkise Tâbi Sağlararası Kazandırmalar, Ankara 2021, 85; TEKDOĞAN, 172; İNAN/ERTAŞ/ALBAŞ, 599; ÖZTAN, 476; BAYRAMOĞLU, 16; ANTALYA, 542; İMRE/ERMAN, 516; GÜLEŞ, 371.

16 BAYRAMOĞLU, 19; DEMİR, 348.

Denkleştirme ve tenkis davası terditli olarak açılabilir. Böyle bir davada denkleştirme talebi değerlendirilmeden tenkis talebinin değerlendirilmesine geçilemez¹⁷. Açılan denkleştirme davası ıslah yapılmadıkça ya da terditli dava açılmamışsa kendiliğinden tenkis davasına dönmüşmez¹⁸.

2. DENKLEŞTİRME DAVASININ KONUSU

2.1. Denkleştirmeye Tâbi Kazandırmalar

Daha önce vurgulandığı üzere, ölüme bağlı tasarruflar denkleştirmenin konu ve kapsamına girmezler. Çünkü ölüme bağlı tasarrufun konusunu oluşturan şeyler mirasbırakanın ölümüyle birlikte hâlâ tereke içerisinde bir değer olarak bulunmaya devam ettiğinden terekede bir eksikliğe vücut vermez¹⁹.

Mirasbırakan sağlığında bir bağışlama taahhüdünde bulunmasına rağmen ölümü anında bu taahhüt hâlâ ifa edilmemiş ise bu kazandırmanın denkleştirmeye mi yoksa tenkise mi tâbi olduğunu hususunda görüş ayrılıkları mevcuttur. Bazı yazarlar böyle bir bağışlama taahhüdünün denkleştirmeye tâbi olacağını²⁰, bazı yazarlar ise TMK. m. 565 b. 3 uyarınca tenkise tâbi olacağı ifade etmektedir²¹. Buna karşılık bir kısım yazarlar da bu tarz bağışlama taahhütlerinin yerine getirilmesi bağışlayanın ölümüne bağlı bağışlamalar olarak kabul edilerek ölüme bağlı tasarruf sayılması ve ölüme bağlı tasarruflarla birlikte tenkis edilmesi gerektiğini ifade etmektedir²². Doktrindeki bu fikir ayrılıklarının temel nedeni, bu tip bağışlama taahhütlerinde borçlandırıcı işlemin yapıldığı tarihin mi yoksa ifa anının mı nazara alınması gerektiği ile ilgilidir. Kanaatimizce TMK. m. 565 b. 3 hükmünde bulunan “yapılmış” ifadesi ile bir bağışlama sözleşmesinin bu bent kapsamında tenkis edilebilmesi için tasarruf aşamasının da tamamlanmış olması kastedilmektedir. Oysa bağışlama taahhüdünün tasarruf kısmı mirasbırakanın sağlığında henüz ifa edilmemiş

17 Yargıtay 1. HD. 2012/14125 E. 2013/10995 K. ve 01.07.2013 T.; Yargıtay 1. HD. 2014/15467 E. 2016/3677 K. ve 28.03.2016 T. (Corpus Mevzuat ve İçtihat Programı) (E.T.: 08.04.2022).

18 Yargıtay 14. HD. 2016/10905 E. 2019/1534 K. ve 21.02.2019 T. (Corpus Mevzuat ve İçtihat Programı) (E.T.: 08.04.2022).

19 DURAL /ÖZ, 335; GENÇCAN, 1418.

20 KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, 467; DURAL/ÖZ, 335.

21 İYİDİNÇ, Necati: Mirasbırakan Tarafından Yapılan Sağlararası Kazandırmaların Tenkisi, Ankara 2021, 51; İMRE/ERMAN, 273; KAHVECİ, 178; AKBIYIK, 153; EREN/YÜCER AKTÜRK, 322; ALEXANDRA, Zeiter/RENÉ, Strazzer: “Erbteilungsklage, Herabsetzungsklage, Gesuch um Erbvertretung, Vermächtnisklage”, Kommentierte Musterklagen zum Personen-, zum Erb- und zum Sachenrecht, Band III, Zürich 2016, s. 69-126, 85: “Burada, bağışın yerine getirildiği/getirileceği tarihin değil, bağışlama taahhüdün olduğu tarihin belirleyici olması gerekir.”

22 BAYGIN, Cem: “Tenkis Davalarında Mirasbırakanın Tasarruf Nisabının Hesaplanması”, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 12, S. 3-4, Erzincan 2008, s. 137-179, 162; ÖZTAN, 105; TURANBOY, 91; TOKUR, Zeynep: Tenkis Davası, Ankara 2020, 67.

olduğundan ortada TBK m. 565 b. 3 hükmüne göre tenkisi gereken herhangi bir sağlar arası işlem bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra mirasbırakanın sağlığında yapmış olduğu bağışlama taahhüdü işlemi ile mirasbırakanın malvarlığının aktif kısmının azalmadığı yalnızca pasif kısmının arttığı ve bağış konusu şeyin terekede hâlâ mevcut olduğu hususları da unutulmamalıdır. Bu gerekçelerle bu tip bağışlama taahhütleri TBK m. 290 f. 2 hükmüne istinaden ölüme bağlı tasarruflarla birlikte tenkis edilmelidir.

Denkleştirme davasının konusunu mirasbırakanın sağlığında yapmış olduğu ivazsız kazandırmalar oluşturur²³. Bu ivazsız kazandırma, kazandırma leh-tarının aktifinin artması şeklinde olabileceği gibi pasifinin azalması şeklinde de olabilir²⁴. Gerçekten de ivazlı kazandırmalar denkleştirme davasının konusunu oluşturmazlar. Zira ivazlı kazandırmalarda, kazandırma konusu olan şey mirasbırakanın malvarlığından çıkmış olsa da onu ikame eden bir başka değer malvarlığına dahil olmuştur. Buna karşılık bir kısmı ivazlı bir kısmı ivazsız karma bağışlamaların ivazsız kısmı denkleştirmeye tâbidir.

Belirtmek gerekir ki, bağışlamalar da denkleştirmeye tâbidir. TMK. m. 669'da bağışlama ifadesinin bulunmaması, bağışlamayı denkleştirme dışına çıkarmış olmaz. En nihayetinde TMK. m. 669 f. 2'deki "...benzerleri gibi karşılık almaksızın altsoyuna yapmış olduğu kazandırmalar..." kapsamına bağışlamaların da girdiği tartışmasızdır.

Ahlâkî bir vazifenin yerine getirilmesi yahut minnet duygusu sebebiyle yapılan tasarruflar da tıpkı tenkiste olduğu gibi denkleştirmeye tâbi değildir. Çünkü böyle durumlarda tasarrufun sebebini bağışlama değil bir borcun ifası oluşturur.

2.2. Kanun Gereği Denkleştirmeye Tâbi Kazandırmalar

Mirasbırakanın altsoy dışındaki mirasçılara yapmış olduğu sağlar arası kazandırmalar herhangi bir ayırım gözetilmeksizin denkleştirmeye tâbidir.

Altsoy mirasçılara yapılan denkleştirmeye tâbi kazandırmalar ise TMK. m. 669 f. 2'de tek tek sayılmıştır. Bu kazandırmalar, çeyiz, kuruluş sermayesi vermek ya da bir malvarlığını devretmek veya borçtan kurtarmak ve benzerleri gibi karşılık almaksızın yapılan kazandırmalardır. Bu madde hükmü ile denkleştirmeye tâbi tutulan unsurlar örnekleme amacıyla sayılmıştır. Zira "benzerleri gibi" ifadesinden bu mantıkî sonuç rahatlıkla ortaya konulabilir.

23 FASEL ,19; AKBIYIK, 109; DURAL/ÖZ, 335.

24 GÜLEŞ, 378.

2.2.1. Çeyiz

Çeyiz, mirasbırakanın kendi malvarlığından aynen yahut para olarak verdiği, evlenecek kişilerin evlilik hayatını sürdürebilmesi için lazım olan ev yahut ev eşyasını, ev kurmayı ifade eder²⁵.

Çeyizin kanunen denkleştirmeye tâbi olabilmesi için evlilik hayatında kullanmak veya ev kurmak amacıyla verilmiş olması gerekir²⁶. Bu minvalde düğün öncesinde geline takılan mücevherler yahut damada takılan saat, damadın babasının evlenecek çiftlere balayı yapmaları için para vermesi, damada alınan damatlık, geline alınan gelinlik, kına veya düğün için salon tutulması çeyiz kapsamında değerlendirilemez. Zira bu masraflar evlenecek çiftlerin müşterek hayatı kurması sebebiyle yapılmış ise de ev kurmaları bir başka ifade ile müşterek hayatta kullanmaları amacıyla yapılmamıştır. Bu husus TMK. m. 675 f. 1 hükmü ile de ifade edilmiştir. Bu hükme göre: “Olağan hediyeler ile evlenme sırasında yapılan geleneğe uygun giderler denkleştirmeye tâbi değildir.”

Çeyizin denkleştirmeye tâbi olabilmesi için verildiği zamanın yahut evliliğin gerçekleşip gerçekleşmediğinin herhangi bir önemi yoktur²⁷. Önemli olan müşterek hayatın kurulması ya da kurulmasını kolaylaştırma amacıyla verilmiş olmasıdır²⁸. Bu sebeple, mirasbırakanın bekâr olan çocuğuna evlenince oturur niyeti ile ev alması çeyiz olarak değerlendirilerek denkleştirme kapsamına girmez²⁹.

Türk Medeni Kanunu m. 669 f. 2 hükmü ile mirasbırakanın çeyiz gibi karşılık almaksızın altsoyuna yapmış olduğu kazandırmaların aksi mirasbırakan tarafından açıkça belirtilmiş olmadıkça denkleştirmeye tâbi olduğunu ifade edilmiş ise de TMK. m. 675 f. 2 hükmü bu duruma ciddi bir sınırlama getirmektedir. İlgili hükme göre “Altsoy hısımlarının evlenmelerinde, alışılmış ölçüler içinde yapılan çeyiz giderleri hakkında denkleştirmeye tâbi tutmama arzusunun bulunduğu asıldır.” Gerçekten de bu konularda toplumumuzun son derece duygusal ve hassas olduğunu tespit etmek zor değildir. Zira içerisinde yaşadığımız toplumda hemen hemen her anne-babanın hayali, evlâdının müriyetini ve mutlu bir yuvası olduğunu görmektir. Bu sebeple bu tür harcamalar büyük bir memnuniyetle yapılmakta ve yapılırken de anne-babalarda “Ben öldükten sonra evlâdım bunu nasıl olsa terekeye iade eder.” düşüncesi yer almamaktadır. Öyle ise, kanun koyucunun genel kuralı koyduğu TMK. m. 669 f. 2 hükmü ve bu hükme sınırlama getiren TMK. m. 675 f. 2 hükmü birlikte değerlendirmeye tâbi tutulduğunda denkleştirmeye tâbi olan çeyiz, mirasbıraka-

25 ANTALYA, 547; GENÇCAN, 1424; GÜLEŞ, 393; TEKDOĞAN, 118; DURAL/ÖZ, 338; İNAN/ERTAŞ/ALBAŞ, 601; BAYGIN, 153; BAYRAMOĞLU, 44.

26 GENÇCAN, 1424; DURAL/ÖZ, 338-339.

27 AYDIN ÜNVER, 112; EREN/YÜCER AKTÜRK, 619; GÜLEŞ, 393; GENÇCAN, 1424.

28 DURAL/ÖZ, 339.

29 DURAL/ÖZ, 339.

nın maddî gücüne uygun olmayan, onu ekonomik açıdan zorlayan, içerisinde bulunduğu topluma göre alışılmışın dışına çıkan çeyizdir. Bu sebeple, mirasbırakanın maddî gücüne göre alışılmışın dışına çıkan çeyiz giderleri kanunen denkleştirmeye tâbi iken, alışılmış ölçüdeki çeyiz giderlerinin denkleştirmeye tâbi olabilmesi için mirasbırakanın bu yönde bir iradesinin mevcut olduğunun ispat edilmesi gerekir.

2.2.2. Kuruluş Sermayesi

Mirasbırakanın altsoyunun ekonomik olarak bağımsız hâle gelebilmesi ve kendi ayakları üzerinde durabilen bir birey olabilmesi, bir meslek/iş sahibi olabilmesi ya da sahip olduğu mesleğini icra edebilmesi için ona bir ofis, imalâthane, dükkân yahut muayenehane açması ya da bunları kendi malvarlığından ona aynen vermesi ya da bunları temin etmesi için altsoyuna nakit para vermesi hâlinde bu değerler kanun gereği denkleştirmeye tâbi olacaktır. Yalnızca kurulma amacıyla verilen değerler kuruluş sermayesi olarak değerlendirilmezler. Bunun yanı sıra bir ekonomik yapıyı sürdürme, iyileştirme, iflâstan kurtarma niyetiyle ortaya konulan varlıklar da kuruluş sermayesi olarak değerlendirilir³⁰. Altsoy, mirasbırakandan aldığı parayı kuruluş sermayesi yapmayarak savurmuş ya da başka bir amaç uğrunda tüketmişse yahut bu değerlere rağmen ekonomik olarak bağımsız hâle gelememiş veya mirasbırakandan aldığı bu değerler vesilesi ile açmış olduğu işletmeyi herhangi bir sebeple kapatmış olsa da denkleştirme ile yükümlü olacaktır³¹. Yani önemli olan mirasbırakanın niyetidir. Böyle bir hâlde altsoyun herhangi bir kusurunun bulunup bulunmadığının da önemi yoktur.

Mirasbırakanın henüz iş bulamadığı için geçimini temin edemeyen altsoyuna para yahut harçlık vermesi ya da sözgelimi onun bedelli askerlik ücretini yatırması kuruluş sermayesi olarak değerlendirilerek denkleştirmeye tâbi olmaz. Bu tip kuruluş sermayesi niteliğinde olmayan ödemeler denkleştirmeye tâbi olmasa da şartları varsa tenkise tâbi olabilir.

2.2.3. Borçtan Kurtarma

Altsoyun üçüncü kişiye olan borcu bizzat mirasbırakan tarafından ödenmiş ve bu ödeme sonucunda mirasbırakan herhangi bir karşılık elde edememiş³² yahut altsoyun doğrudan mirasbırakana olan borcu mirasbırakan tarafından ibra yoluyla ortadan kaldırılmış ise altsoy kurtulduğu borç miktarınca denkleştirme ile yükümlü olacaktır. Ancak karşılıksız kazandırma niyet ve amacı olmaksızın borç sona ermiş ise (sözgelimi yenileme, borçlunun sorumlu tutulamayacağı ifa imkânsızlığı gibi) denkleştirme söz konusu olmayacaktır.

30 KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, 469; GENÇCAN, 1425; BAYGIN, 153; ANTALYA, 548.

31 ANTALYA, 548; AYDIN ÜNVER, 119; DURAL/ÖZ, 337; GENÇCAN, 1426.

32 Şayet mirasbırakan alacaklıya ödeme yaptıktan sonra TBK. m. 127 uyarınca ödeme yaptığı kişinin halefi olmuş ise bu kazandırma karşılıksız sayılamaz.

Mirasbırakan sağlığında altsoyunu ibra etmemiş ancak yaptığı bir vasiyet-name ile altsoydan olan alacağından vazgeçtiğini beyan etmiş ise mirasbırakanın ortaya koyduğu bu tasarruf ölüme bağlı tasarruf olarak değerlendirilir³³. Ölüme bağlı tasarruflar da denkleştirmeye tâbi olmadığından altsoyun denkleştirme yükümlüsü olabilmesi mümkün değildir. Ne var ki, şartları oluşmuş ise altsoyun tenkis yükümlüsü olabilmesi mümkündür.

2.2.4. Malvarlığı Devri

Mirasbırakan malvarlığının tamamını ya da malvarlığı içerisinde önemli bir yer kaplayan kısmı aktif ve pasifleriyle altsoya devretmiş olabilir³⁴. Böyle bir durumda, altsoyun bu malvarlığının kendisine devri karşılığında denkleştirme yükümlülüğü kendisine bırakılan malvarlığının aktif kısmı kadar değil; aktiflerden pasifler çıktıktan sonra kalan bakiye kısım kadardır³⁵.

2.3. Kanun Gereği Denkleştirmeye Tâbi Olmayan Kazandırmalar

2.3.1. Eğitim Masrafları

Türk Medeni Kanunu m. 674 f. 1'e göre: "Çocukların eğitim ve öğrenimi için yapılan giderler sebebiyle geri verme yükümlülüğü, mirasbırakanın aksini arzu ettiği ispat edilmedikçe, ancak alışılmış ölçüleri aşan kısım için mevcuttur."

Kanun hükmünden çıkan sonuca göre, mirasbırakanın çocuklarına yaptığı eğitim ve öğretim giderlerinin yalnızca alışılmış ölçüleri aşan kısmı denkleştirmeye tâbi olacaktır. Ancak mirasbırakan bunun aksini kararlaştırmış olabilir. Madde hükmü dikkatle irdelendiğinde yapılan eğitim ve öğretim masraflarının tamamının değil; yalnızca alışılmış ölçüleri aşan kısmının denkleştirmeye tâbi tutulduğu görülmektedir. Yine madde hükmü, mirasbırakanın altsoylarından değil yalnızca çocuklarından bahsetmektedir. Dolayısıyla bir kişi torunu için eğitim ve öğretim masrafı yapsa ve bu masraf alışılmış masraflardan olsa da alışılmış ölçüleri aşan kısım değil; bu masrafların tamamı denkleştirmeye tâbi olacaktır.

Eğitim ve öğrenim masraflarının alışılmış olup olmadığının tespit ve tayininde hem objektif hem de sübjektif kıstaslardan istifade edilir. Buna göre yapılan masrafın objektif değeri ve bu objektif değerinin mirasbırakanın içerisinde bulunduğu ekonomik duruma oranı dikkate alınır³⁶. Sözgelimi devlet memuru olan babanın oğlunu koleje göndermesi durumunda yapacağı masraflar denkleştirme tâbi iken zengin bir iş insanının yaptığı aynı masraf denkleştirmeye tâbi olmayacaktır.

33 DURAL/ÖZ, 341.

34 KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, 471.

35 GENÇCAN, 1426; TEKDOĞAN, 120; AYDIN ÜNVER, 121.

36 ÖZTAN, 481; DURAL/ÖZ, 343; GÜLEŞ, 402; TEKDOĞAN, 121; BAYGIN, 156.

2.3.2. Olağan Hediyeler ve Evlenme Giderleri

Türk Medeni Kanunu m. 675'e göre: "Olağan hediyeler ile evlenme sırasında yapılan geleneğe uygun giderler denkleştirmeye tâbi değildir.

Altsoy hısımlarının evlenmelerinde, alışılmış ölçüler içinde yapılan çeyiz giderleri hakkında denkleştirmeye tâbi tutmama arzusunun bulunduğu asıldır."

Hangi masraf kaleminin çeyiz, hangi masraf kaleminin ise evlenme giderleri sayılacağı hususunda Kanunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Evlenecek çiftlerin evlilik hayatında kullanmaları için verilen ev ya da ev eşyası çeyiz kapsamına girerken; evlilik birlikteliğini oluşturabilmek için yapılan giderler evlenme giderleri olarak nitelendirilir.

Evlenme giderlerinin "olağan", çeyizin "alışılmış" kısmı denkleştirmeye tâbi tutulmamasına rağmen bu sınırlamanın üzerini aşan her iki tasarruf da denkleştirmeye tâbidir³⁷.

Olağan hediyeler, bir gönül borcunu yerine getirme, vefa, sevgi ya da saygı duygusunu karşı tarafta uyandırma amacı taşıyan ve maddî değerinden ziyade manevî değerinin daha fazla önem arz ettiği, malvarlığında çok büyük bir artış sağlamayan hediyelerdir. Bir kişiye düğünde takılan çeyrek altın, bir çocuğa alınan oyuncak ya da bir arkadaşına doğum gününde alınan gömlek olağan hediye

Geleneğe uygun ve olağan evlenme giderleri ise evlilik birlikteliğini oluşturabilmek için asgarî şekilde yapılması lazım olan ve toplumun büyük bir kesiminde kabul edilen örf ve âdete uygun olarak yapılan masraflardır.

Hediyenin veya evlenme giderlerinin olağan ve geleneğe uygun sayılabilmesi için hediyenin alındığı yahut evlenme giderinin yapıldığı zamanda mirasbırakanın malî şartları göz önünde tutulur. Ancak bu tek başına yeterli değildir. Ayrıca hediye yahut evlenme giderinin objektif miktarının mirasbırakanın malî durumuna uygun olması gerekir. Sözgelimi geliri ortalamanın altında olan bir esnafın oğluna bir araba alması olağan sınırların üzerinde kalan bir hediye olarak değerlendirilip denkleştirmeye tâbi tutulacakken çok zengin bir sanayicinin oğluna aynı arabayı alması olağan hediye olarak değerlendirilerek denkleştirme dışında bırakılacaktır.

Doktrininde bazı yazarlar olağan sınırların üstünde kalan bir hediyenin sınırın üstünde kalan kısmının denkleştirmeye tâbi olacağını, ancak genel hayat tecrübelerine göre kabul edilemeyecek ölçüde olağan sınır aşılmışsa hediyenin tamamının denkleştirmeye tâbi olması gerektiğini ifade etmektedir³⁸. Buna karşın DURAL/ÖZ bölünebilen eşyalar bakımından bu çözüm önerisini kabul ederken, bölünemeyen eşyalar bakımından hediyenin tamamının denkleştirmeye tâbi olması gerektiğini ifade etmektedir³⁹.

37 DURAL/ÖZ, 344.

38 KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, 478; ANTALYA, 549.

39 DURAL/ÖZ, 345.

3. DENKLEŞTİRME DAVASININ TARAFLARI

3.1. Denkleştirme Borçlusu

Denkleştirmenin borçlusu olabilmek için kanunî mirasçı sıfatına sahip olmak ve mirasbırakanın sağlığında denkleştirmeye tâbi bir kazandırma elde etmek gerekir. Kanunî mirasçılık sıfatının terekenin açıldığı anda bulunması gerekir⁴⁰. Fakat AYAN geri verme anında da bu sıfatın devam ediyor olması gerektiğini ifade etmektedir⁴¹. Kanaatimizce terekenin açıldığı anda mirasçılık sıfatının bulunması yeterlidir. Aksi halde, terekeden kanunî miras payının tamamını ya da tamamına yakını mirasbırakanın sağlığında edinmiş olan denkleştirme borçlusu mirasçı, mirası kötü niyetle reddetmek suretiyle geri verme yükümlülüğünden kolaylıkla kurtarabilir⁴².

Mirasbırakan iradî mirasçısını denkleştirme alacaklısı olarak tayin etmiş ise bu işlem teknik anlamda denkleştirme değil; atanmış mirasçının miras payını belirlemektir⁴³.

Zümre sistemi sebebiyle kanunî mirasçı olamayan kişiler de denkleştirme borçlusu olamazlar. Sözgelimi, dede (A) sağlığında çok sevdiği torunu (T)' ye denkleştirmeye tâbi bir kazandırmada bulunmuş olsun. (T)' nin babası ve (A)' nın oğlu (B), (A) öldüğü anda sağ ise, (T) miras ortaklığına katılmayacağından bu kazandırma sebebiyle denkleştirme borçlusu olamaz. Ancak denkleştirme borçlusu olmaması kendisine karşı tenkis davası açılmayacağı anlamına gelmez. Yeter ki, bu kazandırma sebebiyle saklı pay ihlâl edilmiş olsun.

Kanunî mirasçı, mirasbırakanın ölümü anında ölüm, mirastan yoksunluk, mirasçılıktan çıkarma, mirastan feragat, mirası ret⁴⁴ gibi sebeplerle mirasçılık sıfatını kaybetmiş ise denkleştirme borçlusu olmaktan kurtulacaktır⁴⁵. Fakat böyle bir durumda emredici nitelikte bulunan⁴⁶ TMK. m. 670 hükmü devreye girecektir. İlgili hükme göre: “Mirasın açılmasından önce veya sonra mirasçılık sıfatını kaybeden mirasçıya ait geri verme yükümlülüğü, onun yerini alan mirasçılara, miras paylarında meydana gelen artış oranında geçer.” Bu

40 ANTALYA, 542-543; BAYRAMOĞLU, 37; ÖZTAN, 477; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, 445; DURAL/ÖZ, 325; EREN/YÜCER AKTÜRK, 598.

41 AYAN, Mehmet: Miras Hukuku, B. 10, Ankara 2020, 369.

42 Böyle bir durumda TMK. m. 670'nin devreye gireceği aşikârdır. Ne var ki TMK. m. 670, mirası kötü niyetle reddedenin altsoyunun bulunması durumunda caydırıcı işleve sahip olabilirken altsoyun bulunmadığı durumlarda mirası kötü niyetle reddedenin lehine sonuç doğurabilir.

43 KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, 454.

44 Denkleştirme borçlusu olan yasal mirasçı sırf denkleştirmeden ya da denkleştirmenin sonuçlarından kurtulmak amacıyla kötü niyetle mirası reddederse, diğer kanunî mirasçılar TMK. m. 617'ye göre reddin iptalini talep edebilirler.

45 EREN/YÜCER AKTÜRK, 611; İMRE/ERMAN, 523; ÖZTAN, 477; ANTALYA, 543; AYAN, 369; İNAN/ERTAŞ/ALBAŞ, 597; DURAL/ÖZ, 326; SEROZAN/ENGİN, 572; TEKDOĞAN, 147.

46 ÖZTAN, 477.

hükümle, kendi mirasbırakanına kalması gereken miras payını mirasçılık sıfatının kaybı sebeplerinden birinin gerçekleşmesi sebebiyle kendi uhdesine alan bir mirasçı, kendi mirasbırakanının sorumlu olduğu iade yükümlülüğünden de sorumlu tutulmuştur. Bu maddedeki amaç, bir mirasçının çeşitli sebeplerle mirasçı olamamasının sorumluluğunun diğer mirasçıların üzerine bırakılmasını engellemektir. Sözgelimi, mirasbırakan (M), sağlığında oğlu (O)' ya denkleştirmeye tâbi bir kazandırmada bulunmuş olsun. (M) öldükten sonra (O) mirası reddederek miras ortaklığından çıkmıştır. Denkleştirme borçlusu olmak için kanunî mirasçı sıfatına sahip olmak gerektiğinden ve (O) miras açıldığı zaman mirası reddetmesi sebebiyle kanunî mirasçı sıfatını yitireceğinden (O)' nun, mirasbırakan (M)' den sağlığında aldığı kazandırma denkleştirme dışına çıkacaktır. Mirası reddettiği için kanun gereği sanki mirasbırakandan önce ölmüş gibi kabul edilen (O)' ya kalacak miras payı (O)' nun oğlu (K)' ya kalacaktır. İşte bu hüküm sayesinde (K)' nin, mirasbırakan (M)' nin babası (O)' ya yaptığı denkleştirmeye tâbi kazandırmayı terekeye iade etme yükümlülüğü devam edecektir. Bu hükümle kanun koyucu hakkaniyete uygun bir denge sağlamaktadır. Bu hüküm olmasa idi yukarıdaki örneğe göre (M)' nin ölümü üzerine hem (K) hem de mirası reddetmiş olan (O) mirastan pay almış olacaklar, herhangi bir iade yükümleri söz konusu olmayacak ve böylece diğer mirasçıların miras hakları zarar görmüş olacaktır. Ayrıca denkleştirme yükümlüsü olan (K)' nin, babası (O)' ya yapılan kazandırmayı fiilen ele geçirmiş olması ya da bu kazandırmadan istifade etmiş olmasının herhangi bir önemi yoktur⁴⁷. Eğer (K), babası (O)' nun mirası reddetmesinden sonra (M)' nin tek mirasçısı olarak kalacak ise denkleştirmenin alacaklısı ve denkleştirmenin borçlusu sıfatı (K)' da birleşeceğinden denkleştirme borcu da sona ermiş olacaktır.

Kanunî mirasçının denkleştirme borçlusu olabilmesi için kazandırma doğrudan kendisine yapılmış olmalıdır⁴⁸. Araya üçüncü bir kişinin girmesi suretiyle yapılan dolaylı kazandırmalarda denkleştirme talep edilemez.

Türk Medeni Kanunu m. 669 hükmü sadece kanunî mirasçıları, mirasbırakandan miras paylarına mahsuben elde ettikleri sağlar arası karşılıksız kazandırmaları, denkleştirmeyi sağlamak için terekeye geri vermekle birbirlerine karşı yükümlü tuttuğu için iradî mirasçılar denkleştirme yükümlüsü olamazlar⁴⁹.

Buna rağmen denkleştirme yükümlüsü olamayan iradî mirasçı tenkis yükümlüsü olabilir. Yeter ki, kendisine yapılan kazandırma ile saklı paylı mirasçıların saklı payının zarar gördüğü ispat edilsin. Fakat mirasbırakan bir kanunî

47 DURAL/ÖZ, 330.

48 GENÇCAN, 1419.

49 AYAN, 369; İNAN/ERTAŞ/ALBAŞ, 596; GENÇCAN, 1419; DURAL/ÖZ, 325; ANTALYA, 543; İradî mirasçının da denkleştirme ile yükümlü olabileceği ve bu duruma gerçek olmayan denkleştirme denildiğine ilişkin düşünceler için bkz. SEROZAN/ENGİN, 572; GÜLEŞ, 363; ÖZTAN, 476; EREN/YÜCER AKTÜRK, 610.

mirasçıyı aynı zamanda iradî mirasçı olarak tayin edip mirasçılar arasında bir eşitsizlik yaratmışsa, bu eşitsizliğin denkleştirme yoluyla değil tenkis yoluyla giderilmesi gerekir⁵⁰.

Denkleştirme borçlusu olabilecek kişileri altsoy ve altsoy dışındaki kanunî mirasçılar bakımından ayrı ayrı ele almakta fayda vardır⁵¹.

Türk Medeni Kanunu m. 669 f. 2'ye göre: "Mirasbırakanın çeyiz veya kuruluş sermayesi vermek ya da bir malvarlığını devretmek veya borçtan kurtarmak ve benzerleri gibi karşılık almaksızın altsoyuna yapmış olduğu kazandırmalar, aksi mirasbırakan tarafından açıkça belirtilmiş olmadıkça, denkleştirmeye tâbidir." Bu madde hükmüne göre mirasbırakanın altsoyunun⁵², mirasbırakandan sağlığında aldığı denkleştirmeye tâbi bir kazandırma kanun gereği kendiliğinden denkleştirmeye tâbidir. Meğerki, mirasbırakan aksi yönde bir irade ortaya koymasın. O hâlde denilebilir ki, altsoyun denkleştirme yükümlülüğünün gündeme gelmemesi için mirasbırakanın aktif bir irade ortaya koyması gerekir⁵³. Bu noktada mirasbırakanın zımnî irade açıklaması yeterli olmayıp irade beyanının açık olması gerekir⁵⁴. Çünkü TMK. m. 669 f. 2, bu iradenin "açıkça" ortaya konması şartını aramaktadır. Ortaya konulan irade beyanının dış dünyaya yansıma biçiminin herhangi bir önemi yoktur. Açıklanan sebeplerle altsoya "kanunî denkleştirme borçlusu" da denilebilir.

Mirasbırakanın ikinci ve üçüncü zümre mirasçılarında birisine yapmış olduğu karşılıksız kazandırmaların denkleştirilmesi ancak mirasbırakanın bu kazandırmanın terekeye iade edilmesi yükümlülüğü yüklemesiyle mümkündür⁵⁵. O hâlde denilebilir ki, ikinci ve üçüncü zümre mirasçılarının denkleştirme

50 İMRE/ERMAN, 522-523; TEKDOĞAN, 108; Denkleştirmeye müracaat edilmesine ilişkin görüşler için bkz. ANTALYA, 543; İNAN/ERTAŞ/ALBAŞ, 596-597.

51 BGB'ye göre denkleştirme ile sorumlu olan kişiler yalnızca mirasbırakanın altsoylarıdır. Bunun dışındaki kanunî mirasçılar denkleştirmeden sorumlu değildir. Zira BGB § 2050'de kullanılan "Abkömmlinge" ifadesi ile yalnızca mirasbırakanın soyundan gelenler işaret edilmektedir. Buna mukabil İsviçre Medeni Hukuku da tıpkı Türk Medeni Hukuku gibi tüm kanunî mirasçılarını denkleştirmeden sorumlu tutmaktadır. (Bkz. ZGB Art. 626 vd.) (https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/24/233_245_233/de) (E.T.: 13.04.2022), Denkleştirmenin sadece altsoylar bakımından değil tüm kanunî mirasçılar bakımından söz konusu olması ve bu yönde bir reform yapılması gerektiğine ilişkin düşünce için bkz. KRUG, 281.

52 Altsoy ifadesini yalnızca mirasbırakanın çocukları olarak algılamamak gerekir. Kanun koyucu altsoy ifadesi ile mirasbırakanın birinci zümrede bulunan tüm mirasçılarını işaret ettiği açıktır. Dolayısıyla sözgelimi mirasbırakanın torunları, evlâtlık ve evlâtlığın altsoyu, evlilik dışında doğmuş olsa da mirasbırakanla soybağı kurulmuş olan çocuk da bu madde kapsamında denkleştirme borçlusudur.

53 GÜLEŞ, 363.

54 TEKDOĞAN, 100; İMRE/ERMAN, 519; ÖZTAN, 479; ANTALYA, 551; EREN/YÜCER AKTÜRK, 599; BAYRAMOĞLU, 7: "Mirasbırakanın altsoyunu denkleştirmeden muaf kılma iradesinin açık olması şartını getiren hüküm, basit bir irade karinesi, yorum kuralı değil; hakkaniyet üzerine kurulmuş bir hukuk kuralıdır."; AYAN, 367: "Mirasbırakan iradesini açık bir şekilde ortaya koymamışsa, sorun, Medeni Kanunun ilgili hükümlerine göre çözümlenir."

55 "Yükleme" ifadesini hukuk terminolojisi anlamında değil, gündelik dilde kullanılan anlamıyla kullanıyoruz. Zira denkleştirme bir yükleme değildir. Her şeyden önce yükleme başlı

yükümlülüğünün gündeme gelmemesi için mirasbırakanın pasif davranması yeterli olacaktır⁵⁶. Bu noktada mirasbırakanın iradesinin açık olmasına gerek yoktur. Zımni irade beyanı da yeterlidir⁵⁷. Bundan dolayı ikinci ve üçüncü zümre kanunî mirasçılara “iradî denkleştirme borçlusu” da denilebilir. Nitekim bu husus TMK. m. 669 f. 1’de düzenlenmiştir. İlgili hükme göre: “Yasal mirasçılar, mirasbırakandan miras paylarına mahsuben elde ettikleri sağlararası karşılıksız kazandırmaları, denkleştirmeyi sağlamak için terekeye geri vermekle birbirlerine karşı yükümlüdürler.” Kanun son derece açık bu hükmü ile mirasbırakanın, altsoy dışındaki mirasçılarına sağlığında yaptığı bu kazandırmaların onların miras payına mahsuben yapılmış sayılacağına ilişkin bir kural/karine getirmiştir. Öyle ise, denkleştirme borçlusu olan ikinci ve üçüncü zümre kanunî mirasçılar iki şekilde hareket edebilecektir. Ya mirasbırakanın sağlığında aldığı tasarruf konusu şeyi terekeye aynen geri verip terekeden ya da mirasbırakanın malvarlığından hiçbir şey almamış bir mirasçı gibi terekenin paylaşımına katılacak ya da mirasbırakanın sağlığında aldığı şeyi miras payına mahsup ederek kalan kısım kadar mirasçılığına devam edecektir. Bu sebeple altsoy dışındaki kanunî mirasçının mirasbırakanın sağlığında aldığı kazandırma miras payına eşit ise ne tereye bir şey iade etme yükümlülüğüne girecek ne de terekeden bir şey alabilecektir⁵⁸. Buna karşın yapılan kazandırma onun miras payını aşarsa ve aşan kısım mirasbırakanın iradesiyle denkleştirmeden kurtulmuş ise tenkise tâbi olacaktır. Yeter ki, miras payını aşan kısım sebebiyle saklı paylı mirasçıların saklı payı zarar görmüş olsun.

Mirasbırakanın iradesini ne zaman açıkladığının herhangi bir önemi yoktur. Mirasbırakan tasarrufu yapmadan önce, tasarruf sırasında yahut tasarruftan sonra ve hatta yapacağı bir ölüme bağlı tasarrufla dahi tasarruf konusu şeyi denkleştirmeye tâbi tuttuğuna ya da denkleştirmeden muaf tuttuğuna ilişkin irade ortaya koyabilir⁵⁹. Hatta mirasbırakan ortaya koyduğu iradeyi daha sonradan değiştirebilir. Fakat mirasbırakanın değiştireceği irade mirasçı lehine olmalıdır. Bir başka ifade ile mirasbırakanın bir tasarrufu, daha sonra açıkladığı irade ile denkleştirmeden muaf tutmasına imkân vermek gerekirken, daha sonra açıkladığı irade ile bir tasarrufu denkleştirmeye tâbi tutmasına imkân vermemek gerekir⁶⁰.

---

başına bir ölüme bağlı tasarruftur. Oysa denkleştirmenin konusu sağlararası işlemlerdir. Ayrıca yükleme, mirasçı olsun ya da olmasın yükleme konusunun yerine getirilmesinde menfaati olan herkes tarafından talep edilebilirken; denkleştirmenin yerine getirilmesi yalnızca kanunî mirasçılar tarafından talep edilebilir.

56 GÜLEŞ, 363.

57 TEKDOĞAN, 101; EREN/YÜCER AKTÜRK, 601.

58 DURAL/ÖZ, 327.

59 ÖZTAN, 479-480; TEKDOĞAN, 100; ANTALYA, 550; İNAN/ERTAŞ/ALBAŞ, 602.

60 ANTALYA, 550; DURAL/ÖZ, 335.

3.2. Denkleştirme Alacaklısı

Denkleştirme alacaklısı da aynı denkleştirme borçlusu gibi mirasın açıldığı anda kanunî mirasçı sıfatına sahip olan kimselerdir. Bu sebeple iradî mirasçılar ile ret, feragat, yoksunluk, çıkarılma gibi mirasın açıldığı anda kanunî mirasçı sıfatına sahip olamayan kişiler denkleştirme alacaklısı olamayacaktır.

Devlet kanunî mirasçılar arasında bulunmasına rağmen denkleştirmenin alacaklısı ya da borçlusu olamaz. Çünkü ne yasal ne de iradî mirasçısı bulunan bir kişinin mirası ancak devlete kalabileceğinden devlet her zaman tek başına mirasçı olabilir. Böylece devletin talepte bulunabileceği bir başka kanunî mirasçı ya da kendisinden talepte bulunabilecek herhangi bir kanunî mirasçı söz konusu olamayacaktır.

3.3. Denkleştirmede Eşin Alacaklı ve Borçlu Sıfatı

Türk Medeni Kanunu m. 669 f. 2’de eşten bahsedilmemiş; yalnızca altsoy mirasçılara yapılan kazandırmaların denkleştirmeye tâbi olmaları hususu düzenlenmiştir. Kanun koyucunun altsoy dışındaki mirasçılara yapılan kazandırmaları kanunen denkleştirme dışında tutup altsoy mirasçılara yapılan kazandırmaları ise kanunen denkleştirmeye tâbi tutmasının mirasbırakanın mirasçıları arasında eşit davranma yükümlülüğünün yalnızca altsoy mirasçılar bakımından geçerli olduğu doktrinde kabul edilmektedir⁶¹. Bu kabulün altında bir kişinin çocukları arasında ayırım yapmayacağı, onları eşit şekilde seveceği düşüncesi yatmaktadır.

Yargıtay’a göre de eşin denkleştirme yükümlülüğü TMK. m. 669 f. 2’ye tâbi değildir ve bu sebeple mirasbırakanın sağlığında eşine yaptığı kazandırma, açıkça iadeye tâbi olduğu belirtilmedikçe iadeye tâbi tutulamaz⁶². Dolayısıyla Yargıtay eşin denkleştirme talebinin ya da kendisine yönelecek taleplerin TMK. m. 669 f. 1’e dayanabileceğini kabul etmektedir. İMRE/ERMAN⁶³, EREN/YÜCER AKTÜRK⁶⁴, BAYRAMOĞLU⁶⁵ ve BAYGIN/ÇAKIR⁶⁶ kanunî mirasçılar arasında denkleştirme yükümlülüğünün karşılıklı olduğunu açıkça ifade eden kanun koyucunun bu hükümler arasında eşten kasten bahsetmediğini, amacın eşe daha elverişli bir ortam ve pozitif ayrımcılık yaratmak olduğunu ve kanun koyucunun bu niyetine uyulması gerektiğini ifade

61 BAYGIN, 152; EREN/YÜCER AKTÜRK, 594; SEROZAN/ENGİN, 573; BAYRAMOĞLU, 6; İNAN/ERTAŞ/ALBAŞ, 603; TEKDOĞAN, 100; AKBIYIK, 108-109.

62 Yargıtay 2. HD. 2011/9794 E. 2011/12587 K. ve 18.07.2011 T. (Corpus Mevzuat ve İçtihat Programı) (E.T.: 15.04.2022).

63 İMRE/ERMAN, 522.

64 EREN/YÜCER AKTÜRK, 606-607.

65 BAYRAMOĞLU, 41.

66 BAYGIN, Cem/ÇAKIR, A. Ceyhan: “Sağ Kalan Eş Açısından Mirasta Denkleştirme”, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 20, S. 3-4, Erzincan 2016, s.65-89, 79.

etmektedir. Ancak DURAL/ÖZ⁶⁷ ve ÖZUĞUR⁶⁸ TMK. m. 669 f. 1 de yer alan “birbirlerine karşı” ifadesine dayanıp bu denli dar bir yorum yapılmasını yanlış bularak eşin de altsoyla birlikte mirasa girdiği durumlarda denkleştirme alacaklısı/borçlusu olması gerektiğini ve bu yorumun denkleştirme kurumunun amacıyla doğru orantılı olduğunu ifade etmektedir. Bizim düşüncemize göre de Yargıtay’ın bakış açısı denkleştirme müessesesinin amacıyla örtüşmemektedir. Çünkü denkleştirmenin amacı sadece altsoylar arasındaki eşitliği sağlamak değil; mirasçılar arasında eşitliği sağlamaktır. Eşin altsoyla birlikte mirasa katılması durumunda altsoyu denkleştirmeye tâbi tutan kanun hükmü karşısında eşin denkleştirmeden muaf tutulması mirasçılar arasındaki eşitliği bozmaktadır. Kaldı ki, denkleştirme davası tenkis davası gibi şahsî nitelikte bir dava değildir. Şayet kanunî mirasçılardan birisi denkleştirmeye tâbi bir kazandırmayı terekeye iade ettirmeyi başarmış ise bundan sadece kendisi değil tüm mirasçılar ve dolayısıyla eş de faydalanacaktır. Bu denkleştirmeden yararlanacak olan eşi, iş kendi kazanımına gelince denkleştirmeden muaf tutmanın ciddi bir adaletsizlik olduğunu izah etmeye gerek yoktur. Öyle ise eşin hangi zümre ile mirasa katılmış ise o zümrenin tâbi olduğu kurallara tâbi olması daha tutarlı ve adil bir yol gibi görünmektedir. Eş şayet altsoyla birlikte mirasa girmiş ise kanunî denkleştirme yükümlüsü; altsoy dışında mirasa girmiş ise iradî denkleştirme yükümlüsü sayılarak sorun çözümlenmelidir⁶⁹.

4. DENKLEŞTİRME DAVASI AÇMA SÜRESİ, GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME

Denkleştirme kurumu TMK. m. 669 ile m. 675 hükümleri arasında düzenlenmiştir. Bu hükümlerde denkleşmenin şartları ve konusu açıkça düzenlenmiş olmasına rağmen denkleştirme davasının ne zamana kadar açılabileceği ile bir hüküm sevk edilmemiştir. Fakat denkleştirme davasının mirasın taksimi tamamlanana kadar açılabileceği, mirasbırakan öldükten sonra ve miras taksim edilene kadar bu talebin zamanaşımına uğramayacağı; buna karşılık miras taksim edilmiş ise taksim tarihinden itibaren 10 yıllık zamanaşımına tâbi olduğu kabul edilmektedir⁷⁰. Fakat DURAL/ÖZ, denkleştirme talebinin mirasın taksim edilmesinin ayrılmaz ve önemli bir parçası olduğunu, bu sebeple denkleştirme alacaklısının denkleştirmeye girmesi gereken bir tasarrufu bilmediği bir zamanda miras taksim edilmişse, denkleştirme alacaklısı irade sakatlığı sebebiyle mirasın taksimini iptal ettirir ve bu iptal üzerine taksim aşamasına yeniden dönülürse iptal edilen taksimden üzerinden 10 yıl geçmiş olsa da

67 DURAL/ÖZ, 332.

68 ÖZUĞUR, A. İhsan: Tenkis, Mirasta Denkleştirme ve Muvazaa Davaları, B. 5, Ankara 2015, 414.

69 Benzer görüş için bkz. GÜLEŞ, 410.

70 Yargıtay 14. HD. 2016/15900 E. 2019/5589 K. ve 23.09.2019 T., Yargıtay 14. HD. 2015/16021 E. 2015/10505 K. ve 17.11.2015 T., Yargıtay 14. HD. 2015/6221 E. 2017/9628 K. ve 20.12.2017 T. (Corpus Mevzuat ve İçtihat Programı) (E.T.: 19.04.2022).

denkleştirme davası açma hakkının yeniden canlanacağını fakat denkleştirme alacaklısının denkleştirmeye girmesi gereken bir tasarrufu bildiği durumlarda bu imkânın verilmesinin yerinde olmadığını ifade etmektedir⁷¹.

Denkleştirme davası, mirasbırakanın son yerleşim yeri Asliye Hukuk Mahkemesi'nde açılır.

SONUÇ

Denkleştirmenin amacı, mirasçılar arasında eşitliği sağlamak ve korumaktır. Bu amaç, altsoy bakımından bizzat kanun tarafından yerine getirilirken ikinci ve üçüncü zümre mirasçılar bakımından mirasbırakanın iradesiyle yerine getirilir. Kanun koyucunun TMK. m. 669'da açıkça eşin denkleştirme yükümlülüğünden bahsetmemiş olması eşe karşı pozitif ayrımcı bir politika güttüğünü göstermemektedir. Kanun koyucunun muradı gerçekten bu olsa idi madde gerekçesinde mutlaka kendisini gösterirdi. Kanaatimizce TMK. m. 669 f. 2'de kanun koyucunun altsoydan açıkça bahsedip eşten bahsetmemesi, çeyiz almak, kuruluş sermayesi vermek ya da borçtan kurtarmak gibi mirasbırakan davranışlarının (kazandırma şekillerinin) muhatabının toplumumuzda genel olarak altsoy olmasından ileri gelmektedir. Bu sebeple kanun koyucu TMK. m. 669 f. 2'de kazandırma şekillerini örneklemiş ve bu kazandırma şekillerinin muhatabının genel olarak altsoy olduğunu ifade etmek istemiştir. TMK m. 669 f. 2'de eşten açıkça bahsedilmemesi ve TMK. m. 669 f. 1'de denkleştirmenin ancak karşılıklı olabileceğinin belirtilmesi sebebiyle eşin altsoya karşı denkleştirme istek veya yükümlülüğünden istisna tutmak denkleştirme kurumunun amacına uygun değildir. O hâlde eşin mirasa katıldığı zümrenin tâbi olacağı kurallara göre denkleştirme ile yükümlü ya da muaf tutmak daha adil ve tutarlıdır. Şayet eş altsoy mirasçılarla birlikte mirasa katılmışsa kanunî denkleştirme yükümlüsü/alacaklısı; altsoy dışındaki mirasçılarla mirasa katılmışsa iradî denkleştirme yükümlüsü/alacaklısı sayılarak sorun çözülmelidir.

KAYNAKÇA

AKBIYIK, Cem: Karma Bağışlama Kavramı ve Miras Hukukundaki Yeri, İstanbul 2021.

ALEXANDRA, Zeiter/RENÉ, Strazzer: "Erbteilungsklage, Herabsetzungsklage, Gesuch um Erbenvertretung, Vermächtnisklage", Kommentierte Musterklagen zum Personen-, zum Erb- und zum Sachenrecht, Band III, Zürich 2016, s. 69-126.

71 DURAL/ÖZ, 347.

ANTALYA, O. Gökhan: Miras Hukuku, C. 3, B. 5, Ankara 2021.

AYAN, Mehmet: Miras Hukuku, B. 10, Ankara 2020.

AYDIN ÜNVER, Tülay: “Mirasbırakanın Yasa Gereği Denklistirmeye Tâbi Olan Kazandırmaları”, Prof. Dr. Şener Akyol’a Armağan, İstanbul 2011, s. 111-146.

BAYGIN, Cem/ÇAKIR, A. Ceyhun: “Sağ Kalan Eş Açısından Mirasta Denklistirme”, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 20, S. 3-4, Erzincan 2016, s.65-89.

BAYGIN, Cem: “Tenkis Davalarında Mirasbırakanın Tasarruf Nisabının Hesaplanması”, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 12, S. 3-4, Erzincan 2008, s. 137-179.

BAYRAMOĞLU, N. Şükrü: Türk Miras Hukukunda Denklistirme (MK m.669-675), Ankara 2021.

DEMİR, Remzi: “4721 Sayılı Türk Medenî Kanunumuza Göre Açılan Tenkis Davası ile Mirasçılarının Açabileceği Diğer Davaların Karşılaştırılması”, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, S. 2020/1, Ankara 2020, s. 341-364.

DURAL, Mustafa/ÖZ, Turgut: Miras Hukuku, B. 17, İstanbul 2021.

EREN, Fikret/YÜCER AKTÜRK, İpek: Türk Miras Hukuku, Ankara 2021.

FASEL, Urs: Erbrecht–Entwicklungen, Bern 2016.

GENÇCAN, Ö. Uğur: Miras Hukuku, B.5, Ankara 2020.

GÜLEŞ, Bedia: “Türk Miras Hukukunda Denklistirme”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 134, Ankara 2018, s. 355-430.

İMRE, Zahit/ERMAN, Hasan: Miras Hukuku, B. 15, İstanbul 2021.

İNAN, A. Naim/ERTAŞ, Şeref/ALBAŞ, Hasan: Türk Medenî Hukuku Miras Hukuku, B. 11, Ankara 2022.

İYİDİNÇ, Necati: Mirasbırakan Tarafından Yapılan Sağlararası Kazandırmaların Tenkisi, Ankara 2021.

KAHVECİ, Nalan: Tenkise Tâbi Sağlararası Kazandırmalar, Ankara 2021.

KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip: Miras Hukuku, İstanbul 1987.

KRUG, Walter: “Die aktuelle deutsche Erbrechtsreform (2008)-eine Übersicht” Zeitschrift für Erbrecht, Zürich 2007, s. 276-287.

ÖZTAN, Bilge: Miras Hukuku, B. 12, Ankara 2021.

ÖZUĞUR, A. İhsan: Tenkis, Mirasta Denklistirme ve Muvazaa Davaları, B. 5, Ankara 2015.

SEROZAN, Rona/ENGİN, B. İlkay: Miras Hukuku, B. 7, Ankara 2021.

TEKDOĞAN, Aydın: Mirasta Denkleştirme ve Tenkis Davaları, B. 5, Ankara 2022.

TOKUR, Zeynep: Tenkis Davası, Ankara 2020.

TURANBOY, K. Nuri: Mirasbırakanın Denkleştirme ve Tenkise Bağlı Sağ-
lar Arası Hukukî İşlemleri, Ankara 2010.

Elektronik Kaynaklar:

Corpus Mevzuat ve İçtihat Programı

https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/24/233_245_233/de

<https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/>